

UDK: 37.014.6(575.1)

Nuriya MATYAKUBOVA,
Urganch davlat universiteti o'qituvchisi, mustaqil izlanuvchi
E-mail: nuriyamatyakubova@gmail.com

P.f.d., prof S.Xodjaniyazov taqrizi asosida

THE CHARACTERISTICS OF THE "PULL-PUSH" DIAGNOSTIC TECHNIQUE FOR SCHOOL SYSTEM ASSESSMENT IN PREPARING PRIMARY SCHOOL STUDENTS FOR INTERNATIONAL EVALUATION TESTS

Annotation

This article provides information on assessment and evaluation, presenting diagrams and tables related to the international assessment test PIRLS. The features of a new diagnostic methodology, conditionally named "Pull-push," are highlighted: 1) the similarity to PIRLS approaches in measuring reading literacy, and 2) the application of the new methodology to two age groups of students: primary and secondary school pupils. The school system assessment, conducted in schools throughout the country, is described in detail as an important element of teachers' professional experience. At Key Stage 4, the measure of school performance has shifted to "Progress 8." The article also examines the proportion of students achieving GCSE qualifications, Ofsted decisions, and the impact of school intervention on examination results.

Key words: Assessment, "Pull-Push" diagnostic technique, Ofsted decisions, "Progress 8" measure, "Equivalence" system, English examinations, SAT results, new teaching strategies.

ОСОБЕННОСТИ ДИАГНОСТИЧЕСКОЙ ТЕХНИКИ "PULL-PUSH" ДЛЯ ОЦЕНКИ ШКОЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К МЕЖДУНАРОДНЫМ ОЦЕНОЧНЫМ ИСПЫТАНИЯМ

Аннотация

В данной статье представлена информация об оценке и оценивании в виде диаграмм и таблиц по международным оценочным испытаниям PIRLS. Выделены особенности новой диагностической методологии, условно названной "Pull-push": 1) сходство подходов PIRLS в измерении читательской грамотности и 2) применение новой методологии к двум возрастным группам учащихся - начальных и старших классов. Подробно описывается оценивание в школьной системе, проводимое в школах по всей стране, как важный элемент профессионального опыта учителей. Рассмотрены аспекты перехода на 4-м основном этапе к показателю "Progress 8," доли учащихся, достигших GCSE, решения Ofsted и зависимость результатов экзаменов от вмешательства школы.

Ключевые слова: Оценивание, диагностическая техника "Pull-Push", решения Ofsted, показатель "Progress 8," система "Эквивалентность," английские экзамены, результаты SAT, новые стратегии обучения.

BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINI XALQARO BAHOLASH SINOVLARIGA TAYYORLASHDA MAKTAB TIZIMI BO'YICHA BAHOLASHNING "PULL-PUSH" DIAGNOSTIKA TEXNIKASINING XUSUSIYATLARI

Annotatsiya

Ushbu maqolada baho va baholash haqida, xalqaro baholash sinovlari PIRLS sinovlari bo'yicha diagrammalar, jadvallar ko'rinishida ma'lumotlar berilgan. Yangi diagnostika metodologiyasini shartli ravishda "Pull-push" deb nomlangan diagnostika texnikasining xususiyatlari ta'kidlangan: 1) o'qish savodxonligini o'lchashda PIRLS yondashuvlarining o'xshashligi va 2) yangi metodologiya o'quvchilarning ikki yosh guruhiga boshlang'ich sinflar hamda yuqori sinflar. Maktab tizimi bo'yicha baholash butun mamalakat maktablarida o'tkaziladigan baholash bo'lib, o'qituvchilarning professional tajribasining muhim elementlari ekanligi haqida batafsil bayon qilingan. 4-asosiy bosqichda maktab faoliyatining o'lchovi "Progress 8" ga o'tgani hamda GCSE ga erishgan o'quvchilar ulushi, Ofsted qarorlari va maktab aralashuvning imtihon natijalariga bog'liqlik tamonlari ham o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Baholash, "Pull-Push" diagnostika texnikasi, Ofsted qarorlari, "Progress 8" o'lchovi, "Ekvivalentlik" tizimi, Angliya imtihonlari, SAT natijalari, o'qitishning yangi strategiyalari.

Kirish. Bugungi kunda yurtimizda ta'lim sohasidagi katta islohatlarga katta ahamiyat berilmoqda, sababi maktab o'quvchilarni dunyo o'quvchilari bilan bilimlarini qay darajada egallay olayotganliklarini belgilangan mezonlar asosida tayyorgarlik ko'rgan holda aniqlanayapti. Buning yorqin misoli sifatida asosiy hujjatlarimiz hamda qonun va farmonlarda aks ettirilgan strategilar va yo'l xaritalarini ko'rishimiz mumkin.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi, Ta'lim, Fan, Madaniyat, O'rta ta'lim, maktabdan tashqari ta'lim, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 8-dekabr 2018-yil 997-son "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarorida PIRLS, TIMSS, PISA, TALIS kabi xalqaro baholash dasturlarini tashkil etish va ishtirok qilish, ta'lim sifatini baholash sohasidagi fundamental va amaliy tadqiqotlar o'tkazish kabi bir qancha ustuvor vazifalar berilgan [1].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmonining "Maqsadli ko'rsatkichlari" hisoblangan

yo'l xaritasida xorijiy tajribalar asosida o'zgaruvchan o'quv rejaları va ta'lim dasturlari, maxsus ta'lim dasturlari, strategiyalarini ishlab chiqish berilgan [2].

2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasining ustuvor vazifalarida ham ta'lim tizimida ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish bo'yicha vazifalar belgilab berilgan. 2026-yilga qadar o'quv dasturlari va darsliklarni ilg'or xorijiy tajriba asosida to'la qayta ko'rib chiqib, amalda joriy etish bo'yicha topshiriqlar berilgan [3].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mavzu doirasida bir qancha adabiyot manbalaridan foydalanildi. OECD (2010). PISA o'qish, matematika bo'yicha asosiy kompetensiyalar va fan. Parij. Jozef nutqlaridan. G.A.Tsukeman, G.S.Kovaleva, M.I.Kuznetsova-larning PIRLSda g'alaba va PISAdagi mag'lubiyat: 10-15-yoshli maktab o'quvchilarning o'qish savodxonliklari taqdiri deb nomlangan maqolalari tahlili, o'qish savodxonligini yaxshilash bo'yicha PIRLS va PISA xalqaro baholash dasturlarida o'quvchilarning o'qish savodxonligi dinamikasini kuzatuvchi "Pull-Push" diagnostika texnikasi o'rganildi. Boshlang'ich sinfi o'quvchilarning o'qish savodxonligi

dinamikasi to'g'risidagi ishonchli ma'lumotlar olish uchun "Tartib-tortish" texnikasi yordamida 4-6- va 9-sinf o'quvchilarining namunasi mos kelishi kerak bo'lgan parametrlar aniqlangan [4].

Tadqiqot metodologiyasi. Xalqaro baholash o'quvchilarning ta'lim darajasini o'lchash va solishtirishga qaratilgan dastur yoki tadqiqotlar majmuasidir. Xalqaro baholashning asosiy maqsadi mamlakatlar o'rtasida ta'lim tizimlarining samaradorligini baholash, turli mamlakatlardagi, turli sinflardagi o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini taqqoslash, shuningdek, ta'lim tizimlaridagi o'zgarishlar va yangiliklarni kuzatishdir. Bu

Pedagogik mexanizmlarni amaliyotga tadbiq etish.

№	Mexanizm	Amaliyotga tabiq qilinishi
1	Tayyorlov kurslari va o'quv dasturlarining takomillashuvi	Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun maxsus tayyorlov kurslari va dasturlarini yaratish. Ularning amaliy samaradorligini baholash
2	O'qituvchilarni tayyorlash	Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining PIRLS va TIMSS xalqaro baholash sinovlariga tayyorlash bo'yicha malakasini oshirish uchun maxsus treninglar va seminarlarni muntazam, tizimli ravishda amaliy tashkil qilib borish.
3	O'quvchilarni individual xususiyatlarini hisobga olish	Har bir o'quvchining individual rivojlanish darajasi va ehtiyojlarini hisobga olgan holda pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish

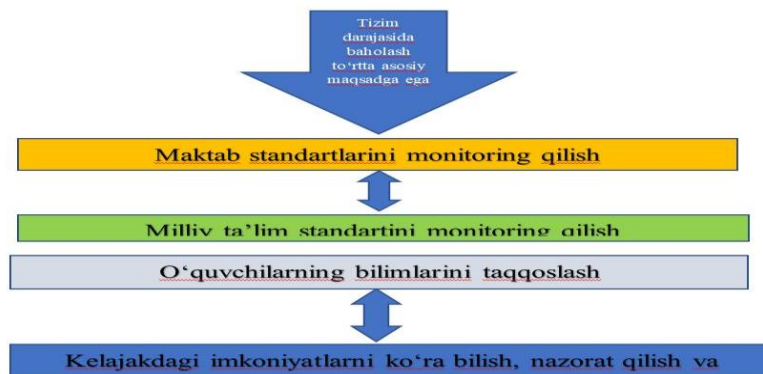
Tadqiqot metodologiyasi.

№	Tadqiqotlar nomi va usullari	Tadqiqot turlari
1	Emperik tadqiqot	Boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida PIRLS va TIMSS sinovlariga tayyorlash jarayonida olib boriladigan amaliy tadqiqotlar. O'quvchilarni tayyorlash usullari va metodlarini sinovdan o'tkazish.
2	Tahlil usullari	Kvalitativ va miqdoriy usullar orqali o'quvchilarning tayyorgarlik darajasini o'lchash va baholash. Testlar, anketalar, o'qituvchilarning fikrini so'rash va boshqa usullar orqali olingan ma'lumotlarni tahlil qilish.
3	Pedagogik diagnostika	Taqqoslash, pedagogik tahlil qilish, oldindan aytib bilish (prognoz), interpretatsiya, pedagogik diagnostika natijalarini doimiy ravishda o'quvchilarga yetkazish, pedagogik diagnostika metodlarini to'g'ri belgilash, pedagogik diagnostikaning turli kriteriyalari: haqqoniylik, ishonchlilik, puxtalikka asoslangan holda yuqori natijalarga erishish.

Tahlil va natijalar. Maktab tizimi bo'yicha baholashda xalqaro baholash dasturlari PISA, PIRLS va TIMSS kabi xalqaro so'rovlar milliy standartlarni kuzatish va ularni boshqa yurisdiksiyalar bilan taqqoslash orqali tobora o'xshash ro'l o'ynamoqda. Bu xalqaro baholash sinovlarida O'zbekiston Respublikasining o'rni yuqori 10 yoki 20 talik mamlakatlar qatoriga qo'shishda baholash bo'yicha izchil islohatlarni amalga

oshirish lozim. Biz ham "Ko'paytirish jadvali testi", "Fonetik skrenening" va qabul qilishning boshlang'ich darajasi kabi yangi baholashlarni joriy qilishimiz kerak [5].

Angliyada 4-asosiy bosqichda maktab faoliyatining sarlovhali o'lchovi "Progress 8" ga o'tgan va bu ingliz bakalavriyati (EBacc) deb nomlanuvchi fanlar savati GCSE ga erishgan o'quvchilar ulushi o'lchovi bilan birga keldi [6].

o'quvchilarga yo'naltirilgan maqsadlar sifatida tasniflash mumkin, birinchi ikkitasi esa ta'lim mas'uliyati bilan chambarchas bog'liq. Hozirgi vaqtda barcha to'rtta funksiya bir-biri bilan chambarchas bog'liq hisoblanadi [7].

Peterson ta'kidlaganidek, "yuqori darajadagi testlar yuqori darajadagi haqiqiylik va ishonchlilikni talab qiladi". Bu baholash mumkin bo'lgan content turini cheklaydi, chunki ko'p turdagi qimmatli imkoniyatlarni miqyosda ishonchli baholash qiyinligini aytib o'tgan [8].

"Pull-Push" diagnostika texnikasining xususiyatlariga to'xtaladigan bo'lsak, PISA xalqaro baholash sinovlaridagi matnlarni 10 yoshli o'quvchilarning tajribasi va bilimlariga moslashtirish uchun kichik qo'shimchalar kiritilgan. Masalan, 4-sinf o'quvchilarining xabar mavzusini tushunishlari uchun bitta 1-jadval

"Pull-Push" texnikasidagi savollarning miqdoriy tarkibi haqidagi ma'lumotlar

	O'qish qobiliyatlari		
	Matndan ma'lumotlarni ajratib oling va oddiy xulosalar chiqarish	Xabarlarini birlashtirish va sharhlash	Xabar haqida o'ylab ko'ring.
Tarqatish PIRLS dagi savollar %	50	30	20

Taqsimot PISA savollari	25	50	25
"Pull-Push" texnikasining savollar soni			
To'rtta matnga ikkita matnga	15 (29%)	24 (47%)	12 (24%)
PISA	6	8	6
Ikki matn uchun PIRLS	9	16	6
Asl savollar qo'shildi	10	12	9
Savollar	5	12	3
"Pull-Push" usulida savollarga javoblar uchun maksimal ball soni			
To'rtta matnga ikki matnga	16 (22%)	37 (51%)	20 (27%)
PISA	6	10	11
Ikki matn uchun PIRLS	10	27	9
Asl savollar qo'shildi	11	18	14
Savollar	5	19	6

"Pull-Push" texnikasi uchun materiallar sinovdan o'tkazilgan, tajriba eksperimenti, uning natijalariga ko'ra o'zgarishlar kiritilgan, zarur tushuntirishlar va tuzatishlar, qo'shimchalar qo'shilgan [10].

Xulosa va takliflar. Kelajakdagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning maktab tizimidan tashqari yutuqlari qanday baholanishi mumkin. Ko'plab o'quvchilar borki, ular o'zlarining maxsus ta'lim ehtiyojlari va nogironligi tufayli olgan yordamlaridan qat'iy nazar, asosiy imtihonlarda hech qachon yuqori natijalarga erisha olmaydilar. Har qanday inklyuziv jamiyat o'quvchilarining yutuqlarini baholash va nishonlash usullarini topishi kerak. Buni amalga oshirishning qiyinligi ta'lim bilan bir qatorda ijtimoiy ahamiyatga ega, ammo hozirda bu sohada ilg'or amaliyotga oid dalillar kam.

Yana kelajakdagi tadqiqotlarni quyidagi dalillar asosida keltirib o'tsak. Keng miqyosdagi miqdoriy dallillarni imtihonlarning o'quvchilar faravonligi va ruhiy salomatligiga salbiy ta'siri yo'qligi to'g'risida sifatli xulosalar bilan imtihonlarning shaxslarga ta'siri bo'yicha muvofiqlashtirish. Ular qisqa muddatli boshqariladigan stress va uzoq muddatli noto'g'ri stress va tashvish o'rtasidagi farqni ko'rsatishi kerak. Ba'zi o'quvchilarning ayniqsa kursh olib borishiga olib keladigan omillarni aniqlash uchun tadqiqotlar o'rtacha qiymatlardan tashqari qarash kerak. O'z-o'zidan hisobot va idroklarga asoslangan so'rovlardan ko'ra ishonchli namunalar va tasdiqlangan chora-tadbirlardan foydalanish kerak.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 8-dekabr 2018-yil 997-son "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-560-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni.
4. Kuznetseva M.I. PIRLS 2006 natijalariga ko'ra Rus boshlang'ich maktab bitiruvchilarining o'qish faoliyatining kuchli va zaif tomonlari || Ta'lim masalalari. 2009. N 1. P. 107-136-betlar
5. Pinskaya M.A. "Boshlang'ich maktab uchun darsliklarni tahlil qilish" || Ta'lim masalalari 2009-y. 137-161-betlar.
6. Kitsch W. (1998) Tushunish: bilish uchun paradigma. Kembrij, Buyuk Britaniya: kembrij universiteti nashriyoti.
7. Postulgin A.V., "Pull-Push" usuli., 2010-yil 24-iyun, 74\07-10
8. Mullis I.V.S., Martin M.O., Kennadi A.M., Trong K.L., Sainsberi M. (2009) PIRLS 2011. Baholash asosi. TIMSS & PIRLS xalqaro tadqiqot markazi, Boston kolleji, Linch ta'lim maktabi.
9. OECD (2010). PISA 2009 asosi: o'qish bo'yicha asosiy kompetensiyalar, matematika va fan. Parij: OECD
10. Tsukerman G.A., Kovaleva G.S., Kuznetsova M.I. PIRLSdagi g'alaba va PISAdagi mag'lubiyat: 10-15-yoshli maktab o'quvchilarining o'qishsavodxonligi taqdiri. Ta'lim masalalari. 2007 y. 240-266-betlar.